

Оценка на риска при внос на растения за засаждане *Prunus persica* и *Prunus dulcis* от Турция на територията на Европейския съюз

По искане на Европейската комисия, Експертната група по здраве на растенията (Панел PLH¹) на Европейския орган по безопасност на храните (ЕОБХ) е подготвила и предоставила оценки на риска за стоки, изброени в Регламент за изпълнение (ЕС) 2018/2019 на Комисията², като „растения с висок риск, растителни продукти и други обекти“.

Оценката на риска при внос на растения за засаждане *Prunus persica* и *Prunus dulcis* от Турция е публикувана на 19 януари 2023 г.

P. persica (праскова) и *P. dulcis* (бадем)
предназначени за засаждане

Като се взема предвид наличната научна информация, включително техническата информация, предоставена от Министерството на земеделието и горите на Република Турция, настоящето научно становище обхваща всички рискове за здравето на растенията, породени от растенията за засаждане с голи корени *Prunus persica* (праскова) и *Prunus dulcis* (бадем), калеми *P. persica* и *P. dulcis* присадени върху подложки от *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca* (кайсия), *P. davidiana* (китайска дива праскова) или техните хибриди, внос в Европейския съюз (ЕС) от Турция.

За да се оцени риска от вредители, свързан с вноса от Турция на **стоката – растения за засаждане с голи корени *P. persica* и *P. dulcis*, както и калеми *P. persica***

¹ Panel on Plant Health (PLH)

² Регламент за изпълнение (ЕС) 2018/2019 на Комисията от 18 декември 2018 година за изготвяне на временен списък на високорискови растения, растителни продукти или други обекти по смисъла на член 42 от Регламент (ЕС) 2016/2031, както и списък на растения, за чието въвеждане в Съюза не се изискват фитосанитарни сертификати по смисъла на член 73 от посочения регламент, *OJ L 323, 19.12.2018, стр. 10–15* Регламент (ЕС) 2016/2031 на Европейския парламент и на Съвета от 26 октомври 2016 година за защитните мерки срещу вредителите по растенията, за изменение на регламенти (ЕС) № 228/2013, (ЕС) № 652/2014 и (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на директиви 69/464/ЕИО, 74/647/ЕИО, 93/85/ЕИО, 98/57/ЕО, 2000/29/ЕО, 2006/91/ЕО и 2007/33/ЕО на Съвета, *OJ L 317, 23.11.2016, стр. 4-104*

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПО ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА

и *P. dulcis* присадени върху подложки от *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca*, *P. davidiana* или техните хибриди, е съставен списък на всички идентифицирани вредители по растенията, потенциално свързани с *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca*, *P. davidiana*.

Списъкът на карантинните вредители за ЕС и на карантинните вредители в защитените зони (Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията³) се основава на оценки, според които вредителите могат да навлязат, установят и разпространят на територията на Съюза, а също така и да имат потенциала да окажат негативно въздействие върху предпочитани гостоприемници.

Към този момент има данни за 84 карантинни вида за ЕС, за които се съобщава, че използват *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca* или *P. davidiana* като растение гостоприемник.

Тези карантинни вредители за ЕС, са били оценени, с цел определяне на тяхната значимост по следните критерии:

- а) присъствие на вредителя в Турция;
- б) поне един от видовете *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca* или *P. davidiana* е гостоприемник на вредителя;
- в) един или повече жизнени стадия на развитие на вредителя могат да бъдат свързани с определената стока.

За по-нататъшна оценка се избират вредители, които отговарят и на трите критерия.

От тези 84 оценени карантинни вида за ЕС, за които се съобщава, че *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca* или *P. davidiana* са растения гостоприемници само 4 вида (***Peach rosette mosaic virus (PRMV)***, ***Tomato ringspot virus (ToRSV)***, ***Anoplophora chinensis*** и ***Scirtothrips dorsalis***) отговарят на трите критерия и са избрани за допълнителна оценка.

За вредителите, които не са регулирани в ЕС⁴, обикновено липсва информация относно вероятността за тяхното въвеждане, установяване, разпространение и въздействие.

³ Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията от 28 ноември 2019 година за установяване на еднакви условия за изпълнението на Регламент (ЕС) 2016/2031 на Европейския парламент и на Съвета за защитните мерки срещу вредителите по растенията, за отмяна на Регламент (ЕО) № 690/2008 на Комисията и за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) 2018/2019 на Комисията, OJ L 319, 10.12.2019.

⁴ Нерегулиран вредител, е вредител, който не е изрично споменат в законодателството на ЕС относно здравето на растенията т.е. в Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 и той не е необходимо да се докладва на организации които са извън Националната организация за растителна защита на конкретната

Amber Green White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПО ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА

Следователно, тези нерегулирани вредители, за които видовете *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca* или *P. davidiana* са гостоприемници, са били оценени, с цел определяне на тяхната значимост по следните критерии:

- а) присъствие на вредителя в Турция;
- б) вредителят отсъства или има ограничено разпространение в ЕС;
- в) поне един от видовете *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca* или *P. davidiana* е гостоприемник на вредителя;
- г) един или повече жизнени стадия на развитие на вредителя могат да бъдат свързани с определената стока;
- д) вредителят може да окаже негативно въздействие на територията на ЕС.

Вредителите, които отговарят на всичките горепосочени критерии, се избират за допълнителна оценка.

Въз основа на събраната информация, са известни 18 потенциални вредители, за които се знае, че са свързани с *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca* или *P. davidiana*.

От оценените видове, които не са регулирани в ЕС, 14 вредители (*Hoplolaimus galeatus*, *Lasiodiplodia pseudotheobromae*, *Neoscytalidium dimidiatum*, *Neoscytalidium novaehollandiae*, *Didesmococcus unifasciatus*, *Euzophera semifuneralis*, *Maconelicoccus hirsutus*, *Malacosoma parallela*, *Nipaecoccus viridis*, *Lepidosaphes malicola*, *Lepidosaphes pistaciae*, *Phenacoccus solenopsis*, *Pochazia shantungensi*, *Russellaspis pustulans*) са избрани за допълнителна оценка, тъй като отговарят на всичките критерии за подбор. Останалите са били изключени от допълнителната оценка, тъй като не отговарят на поне един от критериите за подбор.

Съгласно информацията от базата данни на Europhyt⁵/TRACES-NT⁶, към 8 септември 2023 г., обхващаща периода от май 1994 г. до септември 2022 г., не се съобщава за прихващания на карантинни вредители върху растения с *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca* или *P. davidiana* от Турция, предназначени за държавите-членки на ЕС.

страна. В Европейския съюз, ако даден вредител не е регулиран на ниво ЕС, държава-членка може го управлява по начин който се счита за най-подходящ. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10340-023-01591-y#article-info>

⁵ EUROPHYT - Европейска система за бързо предупреждение, в която се регистрират прихващания по фитосанитарни причини на пратки от растения и растителни продукти, внесени в ЕС или търгувани в самия ЕС.

⁶ TRACES - TRAdе Control and Expert System - Експертна система за контрол на търговията.

Amber Green White

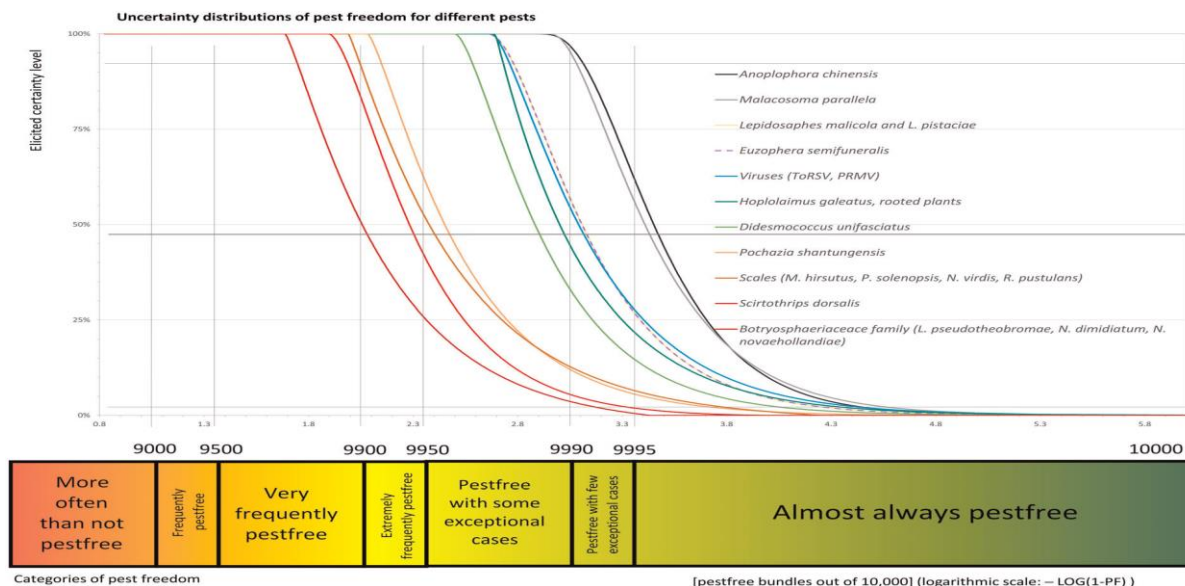
гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

За избраните 4 карантинни вредители и 14 нерегулирани вредители, са оценени мерките за намаляване на риска, предложени в техническото досие предоставено от Турция, като са взети предвид възможните ограничаващи фактори.

Дадена е експертна оценка за вероятността стоката – растения за засаждане с голи корени *P. persica* и *P. dulcis*, както и калеми *P. persica* и *P. dulcis* присадени върху подложки от *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca*, *P. davidiana* или техните хибриди внос от Турция, да е свободна от вредители, като са взети предвид мерките за намаляване на риска, действащи върху вредителите, включително несигурността, свързана с оценката.

След оценка на текущите мерки за намаляване на риска, вероятността стоката, да е свободна от изброените 18 вредители, е както следва:

Разпределение на несигурността стоката да е свободна от посочените вредители

Панелът PLN е 95% сигурен, че:

- 9,992 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* (един сноп се състои от 10 или 25 растения) на 10,000 ще бъдат свободни от карантинния за ЕС неприятел *Anoplophora chinensis*;
- 9,991 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* на 10,000 ще бъдат свободни от нерегулирания в ЕС неприятел *Malacosoma parallela*;
- 9,982 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* на 10,000 ще бъдат свободни от нерегулираните в ЕС щитоносните въшки от род *Lepidosaphes* (*Lepidosaphes malicola* и *Lepidosaphes pistaciae*);

Amber Green White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО
ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПО ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА

- 9,982 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* на 10,000 ще бъдат свободни от нерегулирания в ЕС неприятел *Euzophera semifuneralis*;
- 9,982 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* на 10,000 ще бъдат свободни от карантинните за ЕС вируси (PRMV и ToRSV);
- 9,973 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* на 10,000 ще бъдат свободни от нерегулирания в ЕС вид нематода *Hoplolaimus galeatus*;
- 9,926 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* на 10,000 ще бъдат свободни от нерегулирания в ЕС вид от семейство Coccidae (полусферични щитоносни въшки) *Didesmococcus unifasciatus*;
- 9,906 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* на 10,000 ще бъдат свободни от нерегулирания в ЕС вид от семейство Pseudococcidae (лъжещитоносни въшки) *Phenacoccus solenopsis*;
- 9,891 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* на 10,000 ще бъдат свободни от нерегулираните в ЕС видове от семейство Pseudococcidae *Maconelicoccus hirsutus*, *Nipaecoccus viridis*, *Phenacoccus solenopsis*, нерегулирания вид щитоносна въшка *Russellaspis pustulans* и карантинния за ЕС трипе *Scirtothrips dorsalis*;
- 9,813 или повече снопа от растения *Prunus persica* и *Prunus dulcis* на 10,000 ще бъдат свободни от нерегулираните в ЕС аскомицетни гъби от семейство Botryosphaeriaceae (*Lasiodiplodia pseudotheobromae*, *Neoscytalidium dimidiatum*, *Neoscytalidium novaehollandiae*)

Заклучение

От гореизложеното се заключава, че при различните вредители вероятността стоката да е свободна от тях варира, но гъбните патогени от семейство Botryosphaeriaceae (*L. pseudotheobromae*, *N. dimidiatum* и *N. novaehollandiae*) са вредителите, които най-често се очаква да се открият върху растения за засаждане с голи корени *P. persica* и *P. dulcis*, както и върху калемни *P. persica* и *P. dulcis* присадени върху подложки от *P. persica*, *P. dulcis*, *P. armeniaca*, *P. davidiana* или техните хибриди, внос в Европейския съюз от Турция.

Amber Green White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

Значение за България

Гъбните патогени от семейство Botryosphaeriaceae (*Lasiodiplodia pseudotheobromae*, *Neoscytalidium novaehollandiae* и *Neoscytalidium dimidiatum*), не са регулирани в ЕС (не са включени в Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията, като карантинни вредители, които са от значение за ЕС) и информацията относно тяхното въвеждане, установяване, разпространение и въздействие не се намира лесно или е много малко.

Според научната литература [1], видовете *Neoscytalidium novaehollandiae* и *Neoscytalidium dimidiatum* принадлежат към род *Neoscytalidium*, който е разпространен на всички континенти. Патогените от род *Neoscytalidium* заразяват надземните и подземните части на растенията гостоприемници и причиняват заболявания, които показват различни симптоми, като язви и пригор по издънки и летораста, изсъхване на клонове и листа, обезлистване, кореново гниене, гниене на стъблото и гниене на плодовете, загиване на цялото растение.

В свое проучване, [1] учени от Иран са изследвали обхвата на гостоприемници на *Neoscytalidium novaehollandiae* и са установили, че патогенът напада следните видове: черница (*Morus alba*), черен глог (*Crataegus pentagyna*), габър (*Carpinus betulus*), бук (*Fagus orientalis*) и дъб (*Quercus brantii*). Също така отбелязват, че в Китай, Турция и Австралия патогенът напада също и баобаб (*Adansonia gibbosa*), *Acacia synchronica*, *Grevillia agrifolia*, *Crotalaria medicaginea*, манго (*Mangifera indica*), бряст (*Ulmus densa*), лоза (*Vitis vinifera*), шам фъстък (*Pistacia vera*), бадем (*Prunus dulcis*), японска райска ябълка (*Diospyros kaki*), домати (*Solanum lycopersicum*), круша (*Pyrus communis*) и градински чай (*Salvia officinalis*). В изследването си учените за първи път докладват, че *N. Novaehollandiae* нанася поражения и върху *P. eldarica*.

Симптом от *N. novaehollandiae* при дърво *Pinus eldarica*

Amber Green White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПО ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА

В публикацията се съобщава, че потенциалните гостоприемници на *N. novaehollandiae* са предразположени към този патоген при висока температура и ниска влажност.

Научен екип от Калифорния (САЩ) [2], чрез свое проучване докладват за първи път гъбния патоген *Neoscytalidium dimidiatum* като вредител, който напада и нанася поражения по бадеми, причинявайки язви, надлъжно разширяващи се ракови образувания по клоните и ствола, гниене по плодовете, както и мана по плодните клонки, издънки и летораста. В заключение, учените потвърждават, че *N. dimidiatum* е нов вредител при бадемите и този патоген представлява нова заплаха за отглеждането на бадемите като селскостопанска култура.

Към настоящият момент няма данни видовете *Neoscytalidium novaehollandiae* и *Neoscytalidium dimidiatum* да присъстват в България, но голяма част от цитираните им гостоприемници присъстват в страната ни. Някои от тях се отглеждат в селското стопанство, а други са част от градската среда. Предвид информацията, че патогените присъстват в държава граничеща със страната ни – Турция, при евентуално въвеждане и установяване на патогените на територията на България, те може да нанесат значителни щети на нападнатите растения гостоприемници. Установяването им би оказало негативно икономическо въздействие, чрез влошаване на фитосанитарното здраве на широколистни гори, овощни градини, както и на дървета в паркове и градини.

През 2023 година Панелът по здраве на растенията на Европейския орган по безопасност на храните е извършил категоризация на *Lasiodiplodia pseudotheobromae* за територията ЕС [3] и е заключил, че патогенът е потенциален карантинен вредител за Съюза.

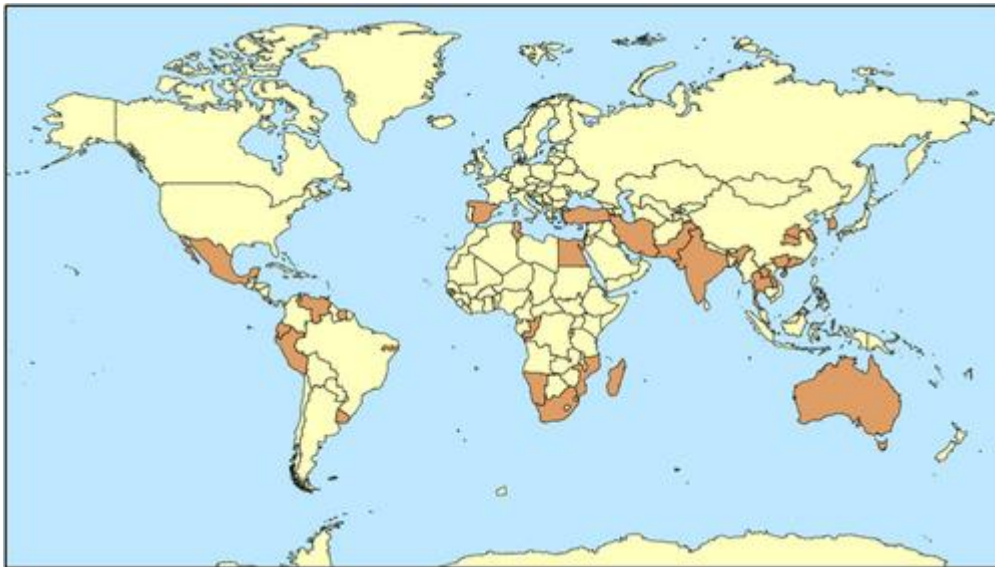
Гъбният патоген *L. pseudotheobromae* засяга голям брой видове, като *Bougainvillea spectabilis*, *Celtis sinensis*, *Citrus* spp., *Diospyros kaki*, *Eucalyptus* spp., *Gossypium hirsutum*, *Juglans regia*, *Juniperus chinensis*, *Lagerstroemia indica*, *Magnolia candolei*, *Malus domestica*, *Mangifera indica*, *Persea americana*, *Pistacia vera*, *Prunus persica*, *P. salicina*, *Rosa* spp., *Sansevieria trifasciata*, *Vaccinium* spp., *Vachellia* (= акация) spp., *Vitis vinifera* и *Zea mays*. Симптомите, които причинява са: кореново гниене, изсъхване на клоните, язви и пригор по издънки и метлици, гниене на стъблото и гниене на плодовете преди и след прибиране на реколтата.

Amber Green White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg
тел. 02/4273056

Съгласно базата данни на Международния център за земеделие и бионауки (Centre for Agriculture and Bioscience International – (CABI)⁷ към 10.12.2022 г., *L. pseudotheobromae*, се среща в Африка, Азия, Северна и Южна Америка, Океания, също така е докладван от страна членка на ЕС - Испания, където има ограничено разпространение. Присъства в Турция. Понастоящем *L. pseudotheobromae* не присъства на територията на България.

Глобално разпространение на *Lasiodiplodia pseudotheobromae*

Основните пътища за по-нататъшно навлизане и разпространение на патогена в рамките на ЕС и България са чрез международната търговия на растения гостоприемници за засаждане, пресни плодове от растения гостоприемници, кора и дървесина от растения гостоприемници, почва и други среди за отглеждане на растения с произход от страни с установена зараза (например Турция).

Като се вземат предвид биотичните фактори (наличие на растения гостоприемници – ябълка, кайсия, праскова, слива, бадем, лозя, царевица и др.) и абиотичните фактори (пригодност на патогена към климата) в България, се предполага, че *L. pseudotheobromae* има потенциал да се установи на територията и.

В района на сегашното си разпространение, включително Испания и Турция, патогенът има пряко въздействие върху култивираните гостоприемници, следователно ако *L. pseudotheobromae* навлезе в нашата страна може да окаже негативно икономическо въздействие по отглежданите тук растения гостоприемници.

⁷ CABI <https://www.cabi.org/isc/datasheet/16857>

Amber Green White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136

<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПО ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА

Предвид икономическото значение на вредите, причинени от гъбните патогени от семейство Botryosphaeriaceae (*Lasiodiplodia pseudotheobromae*, *Neoscytalidium dimidiatum*, *Neoscytalidium novaehollandiae*) при внос в България на растения гостоприемници на тези патогени, би трябвало да се спазват фитосанитарните мерки за контрол, посочени в Европейското и национално законодателство.

При обследване и съмнение за поява на симптоми от посочените гъбни патогени, е необходимо незабавно да се уведомят официалните контролни органи и вземане на растителни проби за лабораторен анализ.

Ранното откриване на тези патогени би могло да помогне за управлението им (обследване, прогноза и контрол) в България.

Източник:

EFSA PLH Panel (EFSA Panel on Plant Health), Claude Bragard, et al., 2023. Commodity risk assessment of *Prunus persica* and *Prunus dulcis* plants from Türkiye, EFSA Journal 2023;21(1):7735, Материалът е достъпен в пълен текст на английски език на следния адрес: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2023.7735>

Използвана литература в „Значение за България“:

[1] Alizadeh, M., Safaie, N., Shams-Bakhsh, M. et al. *Neoscytalidium novaehollandiae* causes dieback on *Pinus eldarica* and its potential for infection of urban forest trees. Sci Rep 12, 9337 (2022). <https://doi.org/10.1038/s41598-022-13414-8>

[2] Mohamed T. Nouri, Daniel P. Lawrence, Mohammad A. Yagmour, Themis J. Michailides, and Florent P. Trouillas, *Neoscytalidium dimidiatum* Causing Canker, Shoot Blight and Fruit Rot of Almond in California, Published Online:20 Jun 2018, <https://doi.org/10.1094/PDIS-12-17-1967-RE>

[3] EFSA PLH Panel (EFSA Panel on Plant Health), Claude Bragard, et al., 2023, Pest categorisation of *Lasiodiplodia pseudotheobromae*, <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2023.7737>

Amber Green White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg
тел. 02/4273056

**МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО
ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПО ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА**

Други информации в областта на здравето на растенията, могат да бъдат намерени на интернет страницата на Центъра за оценка на риска по хранителната верига - <https://corhv.government.bg/>

<https://corhv.government.bg/Здраве-на-растенията-с-31>

Изготвил: Татяна Величкова, главен експерт,
Дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“, ЦОРХВ,
21.03.2023 г.

Amber Green White

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<https://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg
тел. 02/4273056